

04.10.2017

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite Oikeusministeriön lausuntopyyntö 30.6.2017 yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanoryhmän (TATTI) mietinnöstä ja työryhmänehdotuksesta hallituksen esitykseksi uudeksi tietosuoja-laiksi

Asia **Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto Tatti-työryhmän esitykseen**

Yleistä

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että tutkimuksen ja arkistoinnin toimintaedellytykset on turvattava tietosuoja-asetuksen mahdollistamalla kansallisella lainsäädännöllä kattavasti. Tutkimus ja sen toimintaedellytykset ovat keskeinen Suomen menestymistä määrittävä tekijä. Sääntelyssä on otettava huomioon kansainväliset pyrkimykset avoimen tieteen ja tutkimuksen edistämiseen sekä mahdollisuus hyödyntää viranomaisten ja muiden toimijoiden laajoja tietoaineistoja tehokkaasti tutkimuksessa. Kansallisella lainsäädännöllä on luotava selkeyttä erityisesti tutkimuksen ja arkistoinnin toimintakentän käsittelyperusteisiin Suomen oikeudellisessa ja tutkimusympäristössä. Suomen ei tule asettaa tietosuoja-asetusta tai sen kansainvälistä tulkintaa tiukempia vaatimuksia tietojen käsittelylle. Sääntelyssä on otettava huomioon erityisesti sen yhteensopivuus muiden Pohjoismaiden kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää vakavan huolensa ns. arkaluonteisten tietojen käsittelyoikeuden kattavasta sääntelystä. Ongelma koskee useita hallinnonaloja. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla on erityisen suuri varhaiskasvatuksen ja koulutuksen sekä urheilun piirissä. Näillä aloilla käsitellään nykyisin henkilötietolain 12 §:n 1 momentin 5 kohdan perusteella suuria määriä erityisesti terveyteen liittyviä arkaluonteisia tietoja. Tämä käsittely on jatkossakin välttämätöntä laadukkaan varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestämiseksi sekä ammatti- ja kilpaurheilun mahdollistamiseksi. Asian ratkaiseminen kattavasti vain erityislakeihin sisältyvin säännöksen ei ole tarkoituksenmukaista mahdollisten sääntelyaukkojen, puuttuvan taustalainsäädännön sekä sääntelyn määrän näkökulmasta.

OKM:n toimialalla on avoimen tieteen ja tutkimuksen, kansallisen digitaalisen kirjaston ja viranomaisten tiedonhallinnan kehittämisen otsikoiden alla käynnissä useita tietojen saatavuutta ja käyttöä edistäviä hankkeita. Tällaisia hankkeita ovat kirjasto-, arkisto- ja museosektorille yhteisen kulttuuriperintöaineistojen arkistointijärjestelmän (kulttuuriperintö-PAS) kehittäminen, nimitietopalvelu, joka yhdistelee tekijät olemassa oleviin aineistoihin luotettavasti, Finna-hakupalvelu ja arkistosektorin yhteistyönä

toteutettava Ahaa-hakemistopalvelu, jossa pyritään parantamaan aineistojen löydettävyyttä muodostamalla niistä yksi yhtenäinen tietovaranto. Vastaavasti tutkimuspuolella kehitetään tutkimusaineistojen pitkäaikaissaatavuuden palvelukokonaisuutta (tutkimus-PAS), jonka avulla pyritään huolehtimaan tutkimusmateriaalien saatavuudesta ja uudelleenkäytöstä. Järjestelmään liittyy olennaisesti kansallinen tutkimuksen tietoaineistojen hakupalvelu, joka yhdistelee tekijät ja tietoaineistot. Uudelleenkäytön edellytys on aiempien tietoaineistojen löydettävyys. Tätä tavoitetta palvelee myös OKM:n hallinnoima tutkimus-Virta-palvelu, josta saadaan kattavasti tietoa tutkimuksesta ja tutkimuksen tekijöistä (mm. affiliaatiot) sekä myös tutkimuksen tuloksia ja tutkimusaineistoja. Käynnissä on myös datanhallinnan ja laskennan kehittämisohjelma, jossa uudistetaan tutkimuksen tietoaineistojen ja tieteellisen laskennan kansallinen infrastruktuuriympäristö koko julkisen tutkimusjärjestelmän tarpeisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö osallistuu viranomaisten tiedonhallintaa koskevan lainsäädännön valmisteluun (Tilke-hanke) erityisesti arkistosäännösten osalta. Aineistojen saatavuuden ja uudelleenkäytön kehittäminen on tämän hankkeen keskeisimpiä tavoitteita. Hankkeessa pyritään myös olennaisesti parantamaan viranomaisilla olevan rekisteritiedon saatavuutta tutkimustarkoituksiin. Yleissivistävän opetuksen puolella Koski-hankeessa perustetaan uusi perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto sekä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelu (ns. Koski-palvelu), jossa henkilö voi katsella ja käyttää omia opinto-oikeus-, läsnäolo-, opintosuoritus- ja tutkintotietojaan. Tietoja voidaan lisäksi rekisteröidyn suostumuksella luovuttaa moninaisiin käyttötarkoituksiin. Tätä koskeva lakiesitys (HE 72/2017 vp) on eduskunnan käsiteltävänä.

Edellä kuvatut hankkeet kuvaavat opetus- ja kulttuuriministeriön ja sen toimialan sitoutumista tiedon nykyistä laajempaan saatavuuteen ja käyttöön.

Tutkimus

Tutkimuksen osalta kansallisen tietosuojalain jatkovalmistelussa tulee ottaa huomioon seuraavat seikat:

- Opetus- ja kulttuuriministeriö yhtyy Tietosuojavaltuutetun kannanottoon koskien tietosuojalakiluonnoksen 3 §:n 2 kohdan säännöstä. Näin yleinen ja vaikeasti ymmärrettävä säännös ei ratkaise käsittelyperusteeseen liittyvää ongelmaa tutkimuksen tai arkistojen osalta.
 - Säännös jättää epäselväksi, mitkä olisivat yleisen edun mukaisuuden vaatimukset tutkimuksessa ja arkistoinnissa ja sen, mitä tehtävällä tarkoitetaan. Pitääkö tehtävästä säätää vielä erikseen lailla?
- Tutkimuksen yleistä käsittelyperustetta tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan perusteella tulee selkeyttää tietosuojalakiin otettavalla säännöksellä.
 - Säännös on tarpeen, jotta asetuksessa mainittu ”yleisen edun mukainen tehtävä” tulee ymmärrettäväksi suomalaisessa kontekstissa. Säännös on tarpeen myös, koska tarvitaan kansallista kannanottoa siihen, voiko yleisen edun toteuttaja olla muukin kuin viranomainen.
 - Säännöksellä täsmennetään tietosuoja-asetuksen sisältöä Suomen tutkimusjärjestelmän ja oikeusjärjestelmän olosuhteissa pyrkimättä rajoittamaan tietosuoja-asetuksesta suoraan johtuvia käsittelyoikeuksia. Näin säännös selkeyttää oikeustilaa ja parantaa tutkimuksen edellytyksiä. Säännös toteuttaa 6 artiklan 2 ja 3 kohtaa.

- Tutkimuksen käsittelyoikeuden tulee mahdollistaa tutkimusta varten kerättyjen ja sen yhteydessä syntyneiden aineistojen mahdollisimman laaja jatkokäyttö tutkimukseen.
- Säännöksen tulee mahdollistaa laaja rekisteriaineistojen, myös artiklan 9 ja 10 mukaisten arkaluonteisten tietojen käyttö tutkimukseen.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö kannattaa Tietosuojavaltuutetun lausunnossaan 8.9.2017 esittämiä tutkimusta koskevia ehdotuksia:
 - Rajoitusperusteiden suojasäännöksiksi ehdotetut toimenpiteet tulisi siirtää henkilötietojen käsittelyä koskeviksi suojasäännöksiksi [muokattuina].
 - Suojasäännöksessä ei tulisi puhua luovuttamisesta, koska sitä rajoittavat rekisteritutkimuksen osalta tutkimusluvut.
 - Sattumalöydösten hyödyntäminen pitää mahdollistaa.
 - Viittaus suostumuksen ensisijaisuuteen tulee poistaa perusteluista (s. 167).
- Tilastollinen käyttö tulee erottaa tutkimuskäytöstä omaksi pykäläkseen käsittelyperusteiden osalta, koska ne eivät tyypillisesti tosiasiallisesti liity toisiinsa.

Tämän lausunnon liitteenä on luonnosesimerkki tutkimusta koskeviksi säännöksiksi tietosuojalaissa.

Arkistointi

Arkistoinnin osalta kansallisen tietosuojalain jatkovalmistelussa tulee ottaa huomioon seuraavat seikat:

- Arkistoinnista säädettäessä on otettava huomioon, että tiedon tallentamisen kannalta yleisen edun mukaisen kansallisen kulttuuriperinnön kokonaisuuden yhdessä muodostavat muistiorganisaatiot ovat laaja ja heterogeeninen joukko.
 - Henkilötietoja käsitellään yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa kirjastoissa, museoissa ja arkistoissa.
 - Nämä toimijat edustavat kaikkia eri oikeushenkilömuotoja valtion viranomaisista yhdistyksiin. Ei ole olemassa niitä kattavasti koskevaa lainsäädäntöä.
 - Toimintaa kuvastaa usein arkistotoimintaa paremmin sana kokoelman hoito.
- Yleisen edun mukaisen arkistoinnin käsittelyperustetta tietosuoja-asetuksen 6 artiklan e kohdan perusteella tulee selkeyttää tietosuojalakiin otettavalla säännöksellä.
 - Säännös on tarpeen, jotta sellaisetkin arkistotoimijat, joiden toiminta ei ole lakisääteistä, saavat selkeän käsittelyperusteen toiminnalleen. Säännös toteuttaa siten tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohtaa.
 - Tutkimusaineistojen arkistoinnille jatkotutkimusta varten tiedettä palvelevissa tietovarannoissa on oltava selkeä toiminnan mahdollistava säännös. Tämä toiminta on yhteiskunnallisesti erittäin merkittävää, mutta se toteutuu hajautetusti.
- Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan edellyttämä arkaluonteisten tietojen käsittelyperuste yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa tulee ottaa tietosuojalakiin.
 - Tätä asetuksen edellyttämää säännöstä ei voida ottaa erityislainsäädäntöön, koska kattavaa lainsäädäntöä kirjastoista, arkistoista, museoista ja niiden tehtävistä ei ole. Osa säännöksistä koskee vain tämän toiminnan rahoittamista. Kirjastot, arkistot ja museot säilyttävät nykyisellään merkittäviä määriä arkaluonteisia henkilötietoja esimerkiksi merkkihenkilöiden kirjeenvaihdon muodossa.

- Lisäksi on säädettävä yleisen edun mukaisesta kirjastojen, museoiden ja arkistojen rajoitetusta oikeudesta antaa ja asettaa saataville arkistoimiaan, henkilötietoja sisältäviä kulttuuriperintöaineistoja ja niihin liittyviä metatietoja. Säännöksen tulisi mahdollistaa tietojen antaminen ja saataville asettaminen niin fyysisesti kuin tietoverkon välityksellä.
 - Eduskunnan sivistysvaliokunta on ottanut kantaa metatietojen julkaisemisoikeuden puolesta (SiVM 13/2016): ”Sivistysvaliokunta arvioi, että arkistojen viitetietojen julkaiseminen lisäisi tuntuvasti julkisilla varoilla kootun kulttuuriperinnön avoimuutta ja hyödynnettävyyttä. Tämän vuoksi tulee ehdotus ottaa uudelleen harkittavaksi heti, kun siihen arvioidaan olevan riittävät lainsäädännölliset edellytykset.” Muutoinkin luotettavan arkistotiedon levittäminen on tärkeää, kun otetaan huomioon verkossa muuten leviävä materiaali. Jo nykyisinkin tällainen julkaisutoiminta on laajaa ja jopa EU:n tukemaa, mutta sen oikeusperusta on epäselvä (esim. Europeana-palvelu, 50 miljoonaa objektia).
 - Samat perustelut koskevat myös itse kulttuuriperintöaineistoja, joita on voitava säilyttämisen lisäksi myös käyttää. Esimerkiksi valokuvien osalta tietosuoja-asetuksen tulkinta voi johtaa ilman esitettyä erityissäännöstä liian tiukkaan kansalliseen tulkintaan. Tietojen levittäminen on kaikkien viranomaismuodossa toimivien kulttuuriperinnön tallentajien lakisääteinen tehtävä.
 - Kulttuuriperintöorganisaatioiden on voitava julkaista rajoitetusti myös vähemmistöjä (esim. seksuaalivähemmistöt, etniset vähemmistöt) koskevia metatietoja ja kulttuuriperintöaineistoja. Suomessa toimii tällä hetkellä muun muassa Saamelaismuseo sekä seksuaalivähemmistöihin, poliittisiin liikkeisiin ja kuurojen historiaan keskittyvät museot.
- Tietosuoja-asetuksen 89 artiklan kansallisen liikkumavaran mukaiset laajat poikkeukset rekisteröidyn oikeuksista yleisen edun mukaisessa arkistoinnissa tulee lisätä tietosuojalakiin.

Tämän lausunnon liitteenä on luonnosesimerkki arkistointia koskeviksi säännöksiksi tietosuojalajaissa. Vastuu säännösten jatkovalmistelusta on oikeusministeriöllä. Opetus- ja kulttuuriministeriö on valmis edelleen tukemaan oikeusministeriötä sen työssä.

85 artiklan mukainen sananvapauden liittyvä käsittely

Sananvapauden toteutumisen osalta kansallisen tietosuojalain jatkovalmistelussa tulee ottaa huomioon seuraavat seikat:

- 85 artiklan ja sitä täydentävän tietosuojalakiluonnoksen 27 §:n suhdetta kirjastojen, arkistojen ja museoiden toimintaan tulee selkeyttää ainakin 27 §:n perusteluissa.
 - Selkeytystä tulisi tehdä Tietosuojaviranomaisen esittämällä, säännöksen kaksijakoisuutta koskevalla tavalla
 - Kirjastot, arkistot ja museot ovat keskeisiä toimijoita sananvapauden mahdollistamisessa ja sen toteutumisen tallentamisessa. Tämä tulisi näkyä 27 §:n perusteluissa.
 - Lisäksi tulisi selkeyttää sitä, miltä osin kirjastot, arkistot ja museot voivat säilyttää ja muutoin käsitellä julkaistua materiaalia tämän säännöksen perusteella. Mikä on tältä osin ei-lakisääteisten toimijoiden rooli? Oikeuden tulisi olla laaja.
 - Myös säännöksen suhdetta esim. valokuvien käsittelyyn tulisi selkeyttää. Antaako säännös käsittelyperusteen taideteoksiksi luettavien valokuvien sekä muutoin julkaistujen (kirjat, lehdet, audiovisuaaliset kanavat)

valokuvien säilyttämiseen ja esillä pitämiseen kirjastojen, arkistojen ja museoiden piirissä?

Arkaluonteisten tietojen käsittely yleisesti

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettujen arkaluonteisten henkilötietojen osalta kansallisen tietosuojalain jatkovalmistelussa tulee ottaa huomioon seuraavat seikat:

- Arkaluonteisten tietojen osalta ei ole tarkoituksenmukaista kaikilta osin säätää käsittelyperusteesta ja erityisistä suojatoimista erityislaeissa. Ratkaisu lisäksi merkittävästi sääntelyn määrää nykyisestä. Lisäksi on todennäköistä, että tällainen tilkkutäkkiratkaisu johtaa epäyhtenäiseen, epäloogiseen ja aukolliseen lopputulokseen. Erityisesti lainsäädännön aukollisuudesta voi olla vakavia seurauksia yksilöille, kun tieto ei liiku riittävästi erityisesti viranomaisten välillä.
 - Erityisen ongelman muodostaa henkilötietolain 12 §:n 1 momentin 5 kohdan poistuminen. Tämä säännös on tarjonnut arkaluonteisten tietojen käsittelyperusteen laajasti.
 - Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee ratkaisuja, joissa viranomaisten arkaluonteisten tietojen käsittelystä säädetään tietosuojalaissa ja niin yleisellä tasolla kuin mahdollista. Oikeus voitaisiin sitoa julkisesta tehtävästä välittömästi johtuviin käsittelytarpeisiin. Se voitaisiin myös mahdollisesti rajata esimerkiksi merkittävään yleiseen etuun ja rekisteröidyn etuun.
- Yleislain käyttäminen käsittelyperustetta selkeytettäessä on resitaalin 45 mukaan mahdollista. Analogisesti sen tulisi olla mahdollista myös arkaluonteisten tietojen käsittelyperusteesta säädettyä.
- OKM:n toimialalla arkaluonteisten tietojen käsittely on tutkimuksen ja arkistoinnin lisäksi varsin yleistä varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa, antidopingtyössä ja vammaisurheilussa. Mikäli arkaluonteisten tietojen käsittelyperustetta ei voida ratkaista yleisemmällä säännöksellä, tulee käsittelyperusteesta säätää tietosuojalaissa erikseen näiden toimialojen osalta.
- Kansaneläkelaitos käsittelee terveystietoja muun laajan käsittelyn ohella myös opintotuen myöntämiseen liittyvissä asioissa. Ko. lakiin ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista kirjata erillistä oikeutta Kelalle käsitellä opintotukipäätöksiin tarvittavia arkaluonteisia tietoja. Sen sijaan Kela tarvitsee yleisen oikeuden käsitellä arkaluonteisia tietoja, ainakin terveystietoja, silloin kun sen tehtävät sitä edellyttävät. Kaiken kaikkiaan terveystietojen käsittelystä terveys- ja sosiaalihuollon tehtävien parissa pitäisi säätää mahdollisimman kattavasti tietosuojalaissa.

Arkaluonteisten tietojen käsittely varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa

Koulutuksen ja varhaiskasvatuksen alalla tulee kansallisen tietosuojalain jatkovalmistelussa ottaa huomioon tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettujen arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyoikeuden osalta seuraavaa:

- Tietoa henkilön terveydentilasta, joskus jopa perheenjäsenten terveydentilasta, tarvitaan laajasti varhaiskasvatuksen ja koulutuksen sekä niihin liittyvän tuen, opintososiaalisten etujen ja oppilashuollon järjestämisessä. Yhdellä oppilaalla on monta opettajaa, joten koulun on huolehdittava tiedon välittämisestä kaikille opettajille.

- Myös uskonnollisen vakaumuksen käsittely on välttämätöntä opetustoimessa liittyen uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetukseen.
- Erityisiä tarpeita arkaluonteisten tietojen käsittelylle on muun muassa erityisopetuksessa sekä maahanmuuttajien opetuksessa. Myös oppilasanalytiikassa käytetään arkaluonteisia tietoja. Tehtävien asianmukaiseksi hoitamiseksi tietojen siirtäminen koulutusasteelta ja koulutuksen järjestäjältä toiselle on senkin oltava mahdollista.
- Esimerkkejä:
 - Oppilaalla voi olla sairaus, joka opettajan tulee ottaa huomioon opetustilanteissa. Silloin kyse on tiedosta, joka opettajan on välttämätöntä tietää ja oikeus käsitellä, jotta hän voi järjestää opetustilanteet siten, että oppilaan tai muiden oppilaiden turvallisuus ei vaarannu.
 - Oppivelvollisuuden pidentämisestä (lapsen vammaisuuden tai sairauden perusteella) tehtävä päätös edellyttää terveystietojen käsittelyä.
 - Tehostetusta tai erityisestä tuesta päätettäessä: Tuen tarvetta selvitettäessä selvitystä usein tarpeen täydentää psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.
 - Tulkitsemis- ja avustajapalveluista tai apuvälineistä päätettäessä vamman, sairauden tai kehityshäiriön osalta
 - Lain mukaisista erityisistä opetusjärjestelyistä päätettäessä: Oppilaan opetus on joskus tarpeen järjestää toisin kuin muilla, jos se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.
 - Kouluruokailun järjestämisestä: allergiat ym. mutta myös vakaumus voi tiettyjen ruoka-aineiden osalta käydä epäsuorasti ilmi
 - Koulukuljetuksesta päätettäessä: määriteltäessä, onko matka esim. oppilaan terveyden tila huomioon ottaen tälle liian raskas ja/tai vaarallinen kulkea.
 - Opetuksen poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä: Lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta.
 - Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus (ns. sairaalaopetus) on opetusta, jolla on oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite. Kyseessä on kunnan opetustoimintaa, ei sairaanhoito tai muu kuntoutus. Sen järjestämisessä on käsiteltävä paljon terveystietoja.
 - Uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetus järjestetään uskonnoittain, joten on välttämätöntä käsitellä tietoja oppilaan ja hänen huoltajiensa kuulumisesta uskonnolliseen yhdyskuntaan.
 - Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus hoitaa opetuksen järjestämispaikassa, koulumatkalla ja majoituksessa sattuneen tapaturmat maksutta. Tästäkin muodostuu tapaturmarekisteri.
 - Lakisääteinen poissaolojen seuranta edellyttää esimerkiksi lääkärin todistusten käsittelyä.
 - Ylioppilastutkintojen osalta edellytetään kokelaan vamman sekä luku- tai kirjoitushäiriön huomioon ottamista kokeen järjestelyissä. Koe voidaan myös sairauden vuoksi järjestää muista poikkeavalla tavalla tai paikassa.
 - Ammatillisessa koulutuksessa päätettäessä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta ja päätettäessä valmentavan koulutuksen suoritusajan pidennyksestä terveydellisten syiden perusteella
 - Päätettäessä erityisestä tuesta ja vaativasta erityisestä tuesta (uuden 1.1.2018 voimaan tulevan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain perusteella)

- Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää koulutuksen kuulumista tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan epäselvänä. Asialla on merkitystä kansallisen lainsäädännön osalta muun muassa siltä osin, vaatiiko arkaluonteisten tietojen käsittelyoikeus erityisiä suojatoimia vai ei. Ministeriön näkemyksen mukaan vaikuttaa siltä, että EU:lla ei ole suoraan asetustenantovaltaa yleissivistävän koulutuksen, ammatillisen koulutuksen, nuorison ja urheilun aloilla.
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston yleisen tietosuoja-asetuksen 2016/679 (EU) 2 artiklassa säädetään asetuksen aineellisesta soveltamisalasta. Artiklan 2 a-kohdan mukaan asetusta ei sovelleta henkilötietojen käsittelyyn, jota suoritetaan sellaisen toiminnan yhteydessä, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan. Tietosuoja-asetuksessa ei missään kohdin mainita opetusta tai koulutusta.
 - SEUT 6 artiklan mukaan Unionilla on toimivalta toteuttaa toimia jäsenvaltioiden toimien tukemiseksi, yhteensovittamiseksi tai täydentämiseksi yleissivistävän koulutuksen, ammatillisen koulutuksen, nuorison ja urheilun aloilla. Näillä aloilla EU ei voi kuitenkaan antaa sellaisia oikeudellisesti velvoittavia säädöksiä, jotka edellyttävät jäsenvaltioiden lakien ja asetusten yhdenmukaistamista.
- Edellä mainitusta epäselvyydestä huolimatta on hyvä ja tarpeellista, että asetus soveltuu tai sitä päätetään kansallisesti soveltaa myös opetukseen, koulutukseen ja varhaiskasvatukseen sekä urheiluun ja nuorisoasioihin.
- Terveysten ja uskontoon liittyviä tietoja on kuitenkin välttämätöntä käsitellä näillä aloilla. Tarvitaan siis näiden arkaluonteisten tietojen käsittelyn mahdollistava säännös.
- Mikäli asetuksen tulkitaan olevan kaikkeen opetuksen ja koulutukseen liittyvän tietojen käsittelyyn sellaisenaan suoraan sovellettavaa oikeutta, tulisi 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaisesti säätää myös erityisistä suojatoimista. Nämä suojatoimet eivät kuitenkaan toiminnan käytännönläheisen luonteen vuoksi voi olla monimutkaisia.
- Sekä arkaluonteisten tietojen käsittelyperusteesta että mahdollisista suojatoimista tulisi säätää tietosuojalaissa. Muutoin vaarana on epäyhtenäinen ja aukollinen sääntely.

Tämän lausunnon liitteenä on luonnosesimerkki arkaluonteisten tietojen käsittelyoikeutta opetuksessa, koulutuksessa ja varhaiskasvatuksessa koskeviksi säännöksiksi tietosuojalaissa.

Tietojen käsittely urheilussa

Urheilun osalta kansallisen tietosuojalain jatkovalmistelussa tulee ottaa huomioon seuraavat seikat:

- Suomessa ei ole huippu- tai ammattieurheiluun, vammaisurheiluun tai antidopingtyöhön liittyvää lainsäädäntöä.
- Antidopingtoiminta perustuu kahteen kansallisesti voimaan pantuun sopimukseen:
 - Strasbourgissa 16 päivänä marraskuuta 1989 tehty Euroopan neuvoston dopingin vastainen yleissopimus, jonka tasavallan presidentti on hyväksynyt 3 päivänä huhtikuuta 1990
 - Pariisissa 19 päivänä lokakuuta 2005 tehty kansainvälinen dopingin vastainen yleissopimus, jonka eduskunta on hyväksynyt 4 päivänä joulukuuta 2006 ja jonka tasavallan presidentti on hyväksynyt 22 päivänä joulukuuta 2006 ja jota koskeva hyväksymiskirja on talletettu Yhdistyneiden

Kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön pääjohtajan huostaan
22 päivänä joulukuuta 2006

- Antidopingtyössä käsitellään runsaasti arkaluonteisia terveystietoja erityisesti liittyen näytteenottoon sekä lääkeaineiden erivapauskäyttöön lääketieteellisesti todetun sairauden perusteella.
- Vammaisurheilu vammaluokkineen muodostaa oman erityisosa-alueensa, jossa terveystietojen käsittely on laajaa.
- Tietosuojasetuksen 9 artiklasta seuraa, että jotta kansallinen ja Suomessa tapahtuva kansainvälinen antidopingtyö sekä vammaisurheilu voivat jatkua, on arkaluonteisten tietojen käsittelylle niiden yhteydessä oltava lainsäädännöllinen perusta. Koska muuta soveltuvaa lakia ei ole, tällainen säännös on otettava tietosuojalakiin.
- Myös erityisistä suojatoimista on säädettävä. Erityisenä suojatoimena voisi olla kansainvälisten sopimusten ja tietosuojastandardien noudattaminen.
- Ammatti- ja huippu-urheilussa on lainsäädännön lähes täydellisen puuttumisen vuoksi ongelmana myös muillakin osin tietosuojasetuksen mukaisen käsittelyperusteen osoittaminen. Käsittely ei voi välttämättä aina perustua suostumukseen, koska vapaaehtoisuuden edellytysten ei voida todellisen vaihtoehdon puuttuessa katsoa toteutuvan. Oikeutettu etu voi tulla kyseeseen käsittelyperusteena, mutta keskeiseksi käsittelyperusteeksi nousee kuitenkin 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukainen yleisen edun mukainen tehtävä.
- Urheilualan toimijoilla, kuten Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK) ja lajiliitot, on keskeinen rooli antidopingtyön lisäksi muun muassa urheilun kurinpidossa, kilpailumanipulaation ehkäisemisessä (perustuu Euroopan neuvoston yleissopimukseen), katsomoturvallisuuden ja viihtyisyyden parantamisessa sekä pelaajakauppaan liittyvissä suojamenettelyissä. Niiden yhteydessä kerätään merkittäviä aineistoja, muun muassa nuoren pelaajan vanhempien työsuhteista ja taloudellisesta asemasta. Nämä tulisi voida nähdä yleisen edun mukaisen tehtävän hoitamisena, mutta johtuuko tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdasta velvollisuus täsmentää asiaa lainsäädännössä? Opetus- ja kulttuuriministeriö toivoo asian huomioon ottamista tietosuojalain jatkovalmistelussa.

Muuta

- Opetus- ja kulttuuriministeriö kannattaa 13 vuoden ikärajaa tietoyhteiskunnan palveluiden tarjoamista lapselle koskevaan säännökseen.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ei kannata hallinnollisia sanktioita viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville. Ehdotus heikentää Suomen julkisen hallinnon tasapainoa asettamalla yhden viranomaisten vastuulla olevista oikeushyvistä muita parempaan asemaan. Viranomaisen mahdollisesti saama sakko kohdentuisi hallinnonalan julkisiin palveluihin.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ei kannata julkisuuslain muuttamista työryhmän vähemmistön esittämällä tavoin. Julkisuuslainsäädäntöä tulee kuitenkin päivittää vastaamaan muuttuvaa tietosuojasääntelyä. Lähtökohtana työssä tulee olla nykyisen julkisuuslain säilyminen, ei kaventuminen. Tämä työ on koordinoitava valtiovarainministeriön johdolla toteutettavan viranomaisten tiedonhallintaa koskevan lainsäädännön uudistamisen kanssa.
- Julkisuuden tukemiseksi tulisi tietosuojaviranomaisen valtuuksien kasvaessa pohtia mahdollisuutta tukea viranomaisia julkisuuden toteuttamisessa esimerkiksi yhteisin neuvontapalveluin. Myös tietosuojaviranomaisen roolia asiassa pitäisi pohtia.
- Lain vaikutuksia ja eri sääntelyvaihtoehtoja tulee arvioida hallituksen esityksessä perusteellisesti.

- Lakiteknisesti ministeriö toivoo käyttäjälähtöisempää ja ymmärrettävämpää ilmaisua. Esityksen muoto on tekninen ja siten vaikeasti lähestyttävä.

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Hallitusneuvos

Immo Aakkula

Liitteet Liite Esimerkkiluonnos tietosuojalain säännöksiksi ja yksityiskohtaisiksi perusteluiksi

Tiedoksi Opetus- ja kulttuuriministeriön osastot ja yksiköt
Erityisavustaja Heikki Uusitalo
Kansliapäällikkö Anita Lehikoinen